

1. Азбука в загадках. — М., 2005. — 63 с.
2. Березовський І. П. Українські народні загадки // Вступна стаття до збірника “Загадки”. — К.: В-во АН УРСР, 1962. — С. 7–37.
3. Білецький Д. М., Ступак Ю. П. Українська дитяча література // Посібник для педагогічних інститутів педучилищ. — К.: Державне учбово-педагогічне видавництво “Радянська школа”, 1963. — 235 с.
4. Дмитренко М. К. Народні загадки // Упорядник, передмова — канд. філолог. наук М. К. Дмитренко // К.: Редакція часопису “Народознавство”, 1994. — 46 с.
5. Дмитренко М. К. Народні загадки // Упоряд., передмова М. К. Дмитренко. — К.: Редакція часопису “Народознавство”, 2003. — 128 с. (Серія “Народна творчість”. — Кн. 4)
6. Зубков С. Д. Загадки // Відп. ред. С. Д. Зубков // Упорядкування передмови І. П. Березовського. — К.: Видавництво художньої літератури “Дніпро”, 1987. — 158 с. — (Бібліотека української народної творчості)
7. Кіліченко Л. М., Лещенко П. Я., Проценко І. М. Українська дитяча література // Навчальний посібник для студентів педагогічних інститутів // Укладачі Л. М. Кіліченко, П. Я. Лещенко, І. М. Проценко. — К.: Вища школа, 1979. — 335 с.
8. Кравцов Н. И., Лазутин С. Г. Русское устное народное творчество // Учебник для филологических спец. университетов. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Высшая школа, 1983. — 443 с.
9. Мельников М. Н. Русский детский фольклор // Учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2001 “Рус. яз. и лит.”. — М.: Просвещение, 1987. — 240 с.
10. Михайлова М. В. Загадки в корейском языке // <http://vestnik.tripod.com/library/97864205.pdf>
11. Рыбникова М. А. Загадки. — М. 1932.
12. Тайлор Е. Первобитная культура. — М., 1939.
13. Франко І. Я. Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних // Франко І. Твори в 50-ти томах. — Т. 26. — К., 1980. — С. 332–346.
14. Шестопа М. // Українські народні загадки // Упорядкування та вступне слово М. Шестопа. — К.: Видавництво академії наук української РСР, 1963. — 399 с.
15. Шумада Н. С. Народ скаже — як зав’яже // Українські народні прислів’я, приказки, загадки / Упор. та передмова Н. С. Шумади. — К.: Веселка, 1971. — 230 с.

УДК 811.161.2’373.22:165.194

І. І. Рогальська-Якубова

КОНЦЕПТИ “ХВОЙНІ ДЕРЕВА” В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕТИЧНІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Стаття присвячена аналізу концептів хвойних дерев, що посідають важливе місце в українській мовній картині світу. Досліджується їх семантика, структура (поняття, образні й символічні значення), особливості використання, роль і місце в українській мовно-поетичній картині світу.
Ключові слова: флористичний концепт, мовна картина світу, поетична картина світу.

The article is intended to present the analysis of the concepts *fir*, *pine*, which are key concepts in Ukrainian language world picture. Their semantic, structure, role and significance in Ukrainian lingual-poetical world picture are being traced.

Key words: floristic concept, language world picture, poetic world picture.

Актуальним питанням сучасної лінгвістики виступає аналіз концептів. Теоретичні аспекти розробляють такі дослідники, як С. А. Жаботинська, О. С. Кубрякова, В. І. Постовалова, О. О. Селіванова, Ж. П. Соколовська та інші відомі вчені. Номен “концепт” запозичений з латинської мови, де засвідчений у різних формах, зокрема *conceptus* та *conceptum*. У більшості вітчизняних лексикографічних праць фіксується походження від латинського іменника чоловічого роду *conceptus*, уживаного ще в період класичної “золотої” латини (близько 100 р. до н.е. — 14 р. до н.е.), зокрема у творах письменників епохи Августа та працях римського філософа, політика й оратора Марка Тулія Цицерона на позначення “зачаття, зародження в череві материнському” — “зародок”, “поняття, уявлення”, а також у розумінні “накопичення (річкових вод)” — “водоймище”, “проростання”, “думка” [2: 190; 5: 132]. Номен *conceptus* у латинській мові — це також дієприкметник минулого часу, утворений від полісемічного дієслова *concipere* (*сірію*, *сері*, *septum*), що мало такі ЛСВ: “збирати, всмоктувати, поглинати”; “уявляти собі”; “замишляти, затівати; звинити”; “складати за встановленою формою, написати, формулювати”; “зачати, стати вагітною”; “утворювати”; *pass. concipere* “утворитися, походити, з’являтися, виникати”; юр. “виявити в присутності свідків” [5: 132–133]. Форму *conceptum* іноді виділяють, приписуючи їй значення “утробний зародок”, “зародок, зерно (смыслу)” [4: 34].

Номен “концепт” у своєму лексичному розвитку пройшов довгий і складний шлях запозичень різними індоєвропейськими мовами, у кожній з яких на перший план висувалось 1–2 значення, відбувались трансформації. Його семантика обіймає близько 140 варіантів тлумачень смислової структури, засвідчених у лексикографічних джерелах індоєвропейських мов. В основному це пояснення за допомогою семантичних еквіполентів і полісемантів: “поняття” (засвідчене майже в усіх мовах, крім німецької, словацької, словенської); “образ” (в романо-германських мовах); “план, начерк, чернетка” (в германських та слов'янських мовах); “започаткування, зародження, зародок” (романська група); “фантазія” (германська група); “думка, задум” (слов'янська група) [2: 195].

Латинізм “концепт” спочатку проникає у романські, потім германські, а ще пізніше у слов'янські мови. Італійська та французька мови починають фіксувати номен з XV ст.; в англійській та німецькій лексема з'являється в XVI ст.; серед слов'янських мов першими запозичили це слово польська (XVI ст.), сербська та хорватська (XVII ст.) мови [2: 191–192]. В українській мові номен починає функціонувати приблизно з середини XIX ст. Через сто років він вживається в розумінні “формулювання, загальне поняття, думка”; у галузі логіки продукує значення “смысл знака (імені)”, а в західних регіонах України ще й розм. “несподівана думка, вигадка, фантазія” [3: 184].

В українській мові номен *концепт* функціонує переважно як науковий термін, хоча зрідка використовується й у наївно-побутовому осмисленні. У такій ролі він засвідчений переважно творами І. Франка, Л. Мартовича, Г. Хоткевича, Б. Лепкого, де набуває різних смислових відтінків, іноді запозичених із сусідніх мовних ареалів, напр.: 1) думка, спосіб мислення; 2) задум, намір, вигадка; 3) начерк, чернетка, конспект, рукопис, перший примірник [3: 185–186]. Але при розмовно-побутовому вживанні часто залишається конотація термінологічності — побутова уява про термін з погляду відображення його в повсякденній свідомості. На сучасному етапі *концепт* — багатозначний міжгалузевий науковий термін, запозичений з латини через посередництво романських та германських мов.

Одне з провідних місць в українській поетичній картині світу посідають концепти *хвойні дерева*. У МКС вони репрезентуються номенами *сосна, ялина, ялиця, смерека, кедр, хвоя, модрина*, що мають подібні лексичні значення. *Сосна* — вічнозелене хвойне дерево, переважно з прямим високим стовбуром, довгою хвоєю і невеликими шишками

[6]. *Ялина* — високе хвойне вічнозелене дерево родини соснових [6]. Значення лексеми *ялиця* доповнюється семами ‘густа пірамідальна крона’, ‘м'яка плеската хвоя’, ‘великі шишки’ [6]. *Смерека* — інша назва ялини звичайної, це теж багаторічне вічнозелене хвойне дерево, воно має конусоподібну крону [6]. *Кедр* — південне вічнозелене хвойне дерево; іноді так називають деякі види сосни, що дають їстівні кедрові горішки [6]. *Модрина* — рослина родини соснових з м'якою хвоєю, що на зиму опадає [6]. *Хвоя* — назва голчастого листя, а також збірна назва хвойного лісу [6].

Диференційні семи, важливі в науковій картині світу, можуть бути знехтуваними в поетичній. Відмінності перебувають на периферії структури концептів. Найчастіше в поетичному мовленні репрезентовано номен *сосна* (49,5 % уживань). Смереки ростуть у Карпатах, Прикарпатті, тож їх назва може слугувати специфічним маркером регіону. *Карпати потонули в тишині, Стоять смереки у сонливій зморі* (Д. Павличко) — тут, окрім флороназви, топос чітко регламентовано оронімом. Кедр асоціативно пов'язується у свідомості людей з їх прабацьківщиною — Ліваном. В такому контексті назва дерева вказує на чужу країну; експлікується протиставлення “свій — чужий” з часто можливою конотацією негативності, притаманної чужому в цій опозиції [1: 368]. *Не марю я про ті моря багряні, Про кедр на високому Лівані* (М. Рильський).

Оскільки хвойні дерева ростуть як в Україні, так і за її межами, вони можуть слугувати вказівкою на Батьківщину та на іншу державу. *Далекий Черемош гуркоче; Мені вчувається щоночі Той шелест листя, шум сосон* (Д. Загул); *Снується, лине пісні дим Про довгий шум беріз і хвої, Про козаків, про дальній дім* (В. Сосюра). Топос України марковано гідронімами й такою культурною реалією, як козак. Приналежність іншим територіям також часто експлікується за допомогою власних назв — топонімів, гідронімів, оронімів тощо. *Ідесь побіля нас уральська річка та сосни* (В. Стус); *Просвітлюючи колоски і хвою, Лежить між Сосницею і Москвою Поета тінь прозора і крута* (Д. Павличко) — хвоя тут уособлює Росію, що підтверджується топонімом, а колоски — Україну, Сосниця — назва селища, що було батьківщиною О. Довженка, якому присвячено вірш. Хвойне дерево може зрідка слугувати згадкою про Україну або уособлювати її: *Я пригорнусь до тебе Срібними віями хвої* (Д. Павличко), тобто я українець. У структурі концептів виділяються й менші, ніж держави, місцевості перебування. Серед них частотні ліс і гори: *На синім лісу тлі ялиць верхи жиливі*

(*О. Різниченко*); *Бач на скелі смерека з вітром живе на віру* (*Р. Кісь*). Рідше трапляються — пісок, берег, село, подвір'я, абстрактне уявлення про даль: *під соснами солоної затоки хрумтів пісок і грузли кроки* (*А. Бондар*); *Село сосновий виверне кожух* (*Л. Костенко*) — у вірші є пряма вказівка, що село в Поліссі.

У свідомості людини перебування серед дерев, зокрема й серед хвойних, асоціюється з самотністю. *Іван покидає огні і дим, Где на шум беріз і хвої* (*В. Сосюра*). В ідіолекті Ліни Костенко світ флори виступає як справжній, істинний, протиставляється ноосфері, маючи суттєві переваги. *Щасливиця, я маю трохи неба і дві сосни в туманному вікні* (*Л. Костенко*) — тобто ще не розірвано зв'язок з природою. Поетеса також вболіває з приводу нерозумного нищення природи: *Струїли все пора на карантин і вам поля й тобі соснова крона* (*Л. Костенко*). У свідомості митців дерева можуть набувати людських рис і властивостей, що є досить поширеним явищем у поетичній МКС. *Розпитаю, як справи у сосен; гуде у сосен буйна голова* (*Л. Костенко*); *знайома смерека бідкалася, що у небі меншає птахів, зате все більше літаків* (*В. Сагайдак*).

Прототиповою ознакою хвойних дерев за зовнішнім виглядом виступає висота. Ця властивість у поетичній МКС не завжди виражається за допомогою епітета “високий”, подекуди з'являються непрямі вказівки на висоту через зв'язок з концептами *сонце, небо, місяць, зорі*. *Сосни стоять поміж зорями* (*І. Драч*); *Небо блакитне оперлось на сосни червоні* (*Є. Гуцало*). Друга прототипова ознака — стрункість: *Стрімко струнчатся смереки* (*Р. Кісь*). Кедр навіть став національно специфічним символом стрункості в ліванців, як тополя — в українців, береза — в росіян [8: 87]. Хвойні дерева завжди залишаються зеленими, цей колір став прототиповим для них: *і золотаве вечоріння в зелених кучерях сосни* (*Л. Костенко*). Властивість хвої колоти відбилася на характеристиці дерев, вони сприймаються як колючі. *Щитів щетину спродали ялини* (*І. Драч*).

Опис зовнішності хвойних дерев часто відбувається за допомогою асоціативних зв'язків з концептом *зима*, а не *весна* й *осінь*, як в інших концептах дерев. Хвойні залишаються однаковими протягом року, навесні серед квітучих дерев та восени серед рослин, вбраних у яскраві кольори, на них звертають мало уваги, а взимку сосни та ялини виділяються своєю зеленою кроною, присипаною снігом. *Сніги і я. Над присмерком смерек — усіх печалей білі епілоги* (*Л. Костенко*); *Шепче лапятий сніг, д'горі знялась сосна* (*В. Стус*). Серед природних

явищ, впливу яких піддаються сосни, найчастіше зустрічається сніг, асоціативні зв'язки з цим концептом досить міцні (близько 40 % уживань). На другому місці зв'язок з концептом *сонце* за посередництвом концептів *вечір* і *ранок* (26 %). *Гойдається навіть, а сонце — не гасне, і грає в пожежах мосяжна сосна* (*В. Стус*). Дещо слабші асоціативні ланцюги з концептами *вітер, дощ, вогонь* та ін. *У зворах вітер вискавулить, Смереки гнуться, як тонка лоза* (*Л. Павличко*).

Тривалість життя хвойних дерев досить велика порівняно з життям людини. Ростуть хвойні повільно, будь-яке доросле дерево значно старше людини. Тому у свідомості сформувалось уявлення про старість хвойних, що в поетичній МКС виражається експліцитно за допомогою означень “старий, прастарий, патріарший, сивий, віковий, віковичний, вічний”. *І вмерзли сосни віковії в цю синю кригу, вічну й тиху* (*О. Різниченко*). На ґрунті вказаних асоціативних зв'язків у культурах багатьох народів сформувався загально визнаний символ. Ялина, кедр і сосна є символом довголіття, вічності, безсмертя [9: 172, 229, 634; 10: 145, 150].

Важливою складовою структури концептів є можливість використання дерев людиною. У побутовій картині світу цей аспект найважливіший, він був запозичений поетичною МКС з деякими трансформаціями. Між соснами та ялинами можна ходити, гуляти, кататися на лижах. *І ми гулятьонькали з ним поміж ялицями й дубцями* (*О. Різниченко*). Дерева людина садить і рубає. *Безсмертні всі: цей виховав дитину, Той пісню написав, хоч і єдину, А той, що не зумів цього зробити, Коло дороги посадив ялину* (*Л. Павличко*) — тут реалізувалось уявлення про необхідність для кожної людини посадити дерево, збудувати дім, виростити сина; загальноприйняте дерево набуло конкретики, трансформувалося в ялину. До нетипових варіантів використання належить випасання ягнят серед ялиць, проживання в шатрі під соснами в контексті опису життя циган: *Під соснами шатро стоїть, як боровик* (*Л. Костенко*). Із деревини виготовляють різні вироби: *Запах смерекових дощок — Це моя коліска мила* (*Л. Павличко*); *човен вутлий, довбаний з сосни* (*Є. Гуцало*); *гойдається ялинове відро* (*Є. Гуцало*). Дошки й гілки використовують у будівництві: *Стіни пороблю із сухої чатини, На покрівлю соснових гілок* (*В. Свідзінський*); *Ці крутосходи, стругані з ялиці* (*І. Драч*). Не зовсім раціональне використання — нищення дерев на дрова. *У сосен державний гімн: Ненавиджу дрова з дерева!* (*Л. Костенко*). З корабельних сосен, рівних, високих, виготовляли кораблі. Проте близько 55 % використань стосуються поховального

обряду, тут фігурує соснова труна, хрест, вінки на могилу з соснових гілок. *Згниють соснові лати, й помирять нас таки безмовні дипломати, могильні черв'яки (В. Базилевський); тут хрестів не поставили вже Ані з ліванського кедра Ані з модрини даурської (Р. Кісь); На горбик поклали вінок із клена, А в узголів'я вінок сосновий (В. Свідзінський).* Ялина й сосна, виступаючи символом вічності, мають у структурі концептів і такий трансформований символ, як вічне життя після смерті, вічний спокій, жертвність [9: 634; 10: 145].

Типовою дією хвойних дерев, як й інших, виявляється “рости”. Сполучення з дієсловом “зеленіти” мало актуальне, ці дерева постійно зелені, вказана дія не привертає увагу людини. Частотні сполуки з дієсловами “шуміти, гудіти”, оскільки під впливом дії вітру на крони дерев утворюється певний звук, схожий на шум. *З ватри голуба смерека виростає і шумить (Д. Павличко).* Хвої дерев притаманний також специфічний запах, що відбилосся у структурі концептів у вигляді сполук з дієсловом “пахнути” та іменником “аромат”. *Недумано, негадано забігла в глухомань, де сосни пахнуть ладаном в кадьничницях світань (Л. Костенко).* Пожежа в лісі — страшне видовище, воно надовго вкарбовується у свідомість, тому актуалізувалося при концептотворенні. *А горіло сонце так, як суха смерека (Д. Павличко).* До типових дій належать також “стояти, падати, нахилитися, зігнути”. У структурі концептів поетичної МКС трапляються й дії, не притаманні флорі, а властиві людині чи тварині: ридати, танцювати, сумувати, бідкатися, жити, летіти, думати, розказувати, бігти тощо. *І стрімголов смерека з вітром летить у прірву (Р. Кісь); Коли ридали сосни янтарем і динозаври ніжились в щиріці (Л. Костенко).*

В одному з аспектів структури концептів хвойних дерев представлено зв'язки з концептами фауни. Майже 50 % уживань припадає на концепт *білка*. *Але чом не забулося — білка біжить по ялині (Є. Гуцало).* На хвойних деревах можуть жити також птахи (переважно дятел), куниці, павуки, під деревами — зайці тощо. *Одну сосонку вишиває сріблястим шовком павучок (Л. Костенко); за комір ялиниці стікають куниці (Т. Мельничук).*

У структурі флористичних концептів поетичної МКС важливе місце посідають асоціативні зв'язки з іншими концептами. Суттєвий масив асоціацій створено на підставі подібності за формою. Сосни своїм зовнішнім виглядом нагадують вибух, шоглу, спис, тут переважає висота; ялинки схожі на веретена, їжаків, це подібність за наявністю колючок; смереки за висотою й прямою формою стовбура

подібні до свічок, а їх крона нагадує дзвін. *Сосна із ночі впливля як щогла (В. Стус); Ялинки — наче вертикальні їжаки (Є. Гуцало); Там бамкають смерек зелені дзвони (Д. Павличко).* На підставі висоти й прямої форми утворено складний асоціативний зв'язок з готичним стилем, архітектурі якого притаманна висота, витонченість і спрямованість угору. *Готичні смереки над банями буків (Л. Костенко).* Наявні асоціації, де подібність за формою набуває додаткового смислового навантаження, внаслідок чого реалізується зв'язок з символічним значенням дерева. Крона ялини нагадує шати, а сосни — корону, яку носять царі, на флористичні концепти переноситься ознака “пищність, величність”. А в деяких народів ялина була символом царської влади [9: 172]. *Дубів золоті герби горять над коронами сосен (Л. Костенко); І крона царствена сосни (Л. Костенко).* І. Драч знаходить у природі відповідники сучасних споруд і предметів: *Прообраз церков дерев'яних — це гірські косопадні смереки (І. Драч),* інтерференція подібності за формою, віком, красою, суттю. Подібність за кольором реалізується рідше: вкриті снігом дерева схожі на одягнугих у білі кімоно, сірurato-блакитний колір гілок смереки нагадує дим. *Сто-яли сосни в білих кімоно (Л. Костенко); Смеречина — мов дими, Голубі, прозорі (Д. Павличко).* Внаслідок психологічного паралелізму між рослиною та людиною в поетичній МКС структура флороконцептів збагатилася відповідними асоціаціями. *На витязів схожі ялин молоді силуети (Є. Гуцало),* подібність за силою, міццю. *Струнки, червоні сосни на снігу, — Дівчата, викупані в ополонці (Д. Павличко),* подібність за красою, стрункістю. Суха смерека нагадує літню людину. Сосна, що росте одна уособлює самотність [7: 29]. Складний асоціативний образ створила Л. Костенко: *Душа осипле хвою (Л. Костенко).* Дерево без хвої залишається неприродно голе, гола душа — вразлива, незахищена перед злом. Іноді в культурах народів трапляються випадки, коли традиційні святкові події зрощуються в уяві зі звичними рослинами, утворюючи стійкі асоціативні зв'язки. У нашій культурі Новий рік асоціюється з ялинкою [8: 56], яку прийнято прикрашати іграшками. Цей факт знайшов відображення в структурі концепту. *І життя мов ялинка, з якої вже знято прикраси (І. Жиленко); як іграшки на останній ялиниці висять пізні яблучка (І. Калинець).* У контексті опису Нового року номен *ялинка* зустрічається майже завжди з меліоративним суфіксом -к-.

Найбільш словотворчо активним був номен *сосна*. За допомогою суфікса -ов- утворено прикметник, що відзначається високою час-

тотою використання й позначає: 1) щось вироблене з сосни (човен, хрест, труна, вінок, козуб); 2) те, що належить сосні (кора, гілка, шишка, крона, хвоя); 3) щось утворене з сосен (бір, ліс); 4) переносні метафоричні значення (брат, світ, смерк, кожух). *Бори стоять такі соснові!* (Л. Костенко) — означення “такий” перед прикметником вказує на можливість утворення вищого ступеня порівняння, тут він неможливий, порушення граматичної сполучуваності підкреслює гіперболізацію ознаки. *Смерк сосновий мерзне угорі* (В. Стус) — переносне значення. Лексема *сосна* надзвичайно рідко використовується з меліоративним суфіксом -к-; можливий однинний суфікс -ин-. *Сичала сита соснина* (Л. Костенко). Номен *ялина* досить часто зустрічається з меліоративним суфіксом -к-, що, однак, не завжди вказує на зменшеність чи пестливість, іноді це нейтральна загальноприйнята назва. *Згори засніжені. На дні — зелені ялинки* (О. Різниченко). Прикметник з суфіксом -ов- має значення, подібне до прикметника *сосновий*. В ідіолекті О. Різниченка трапляються оказіональні утворення *яля, ялятко, ялинятко*; суфікси, які можливо додавати до назв істот, використано з флороназвою для передачі конотації зменшеності. *При ялині мале яля, мацюпусінке ялинятко все питає: “Де, мамцю, татко?”; Та яляткові сниться татко* (О. Різниченко). Номен *смерека* використовується з суфіксом -к-, що передає конотацію зменшеності та пестливості, наявні випадки використання номена з однинним суфіксом -ин- та прикметника *смерековий*. Лексема *кедр* з меліоративним суфіксом нормативно не фіксується, трапляється прикметний *кедровий* та іменник *кедрина*. *Білють рани зчахнути кедрин* (І. Драч).

Концепти *хвойні дерева* поетичної картини світу фіксують факт наявності плодів у формі шишок. Основне призначення шишок — зберігати насіння, з якого виростуть нові дерева. *І шишка чорна, якій вже не зродити сто кедрин* (І. Драч). Шишки слугують джерелом харчування для деяких тварин, окремі види істівні й для людини. *І жменькою ялинових зернят Вони обоє будуть ласувати* (В. Мороз). Через подібність зовнішнього вигляду шишки активізуються асоціативні зв'язки з певними концептами, наприклад, свічкою, бомбою. *Світять зелені свічки — то шишки на ялинах* (Є. Гуцало). Шишка може уособлювати щось маленьке, підґрунтям для порівняння був її розмір: *все отут, до дрібної соснової шишечки, свідчить про осінь* (В. Кашка), тобто абсолютно все. У переносному значенні шишки — неприємності. *Все проміня на пляжників, а всі шишки на нас* (Л. Костенко). Шишка є

загальноновизнаним фалічним символом [9: 635], але в українській поетичній МКС цей символ не реалізується.

Структури концептів хвойних дерев в українській МКС майже подібні, відмінності наявні у концепту *кедр*, що сприймається як чужинна рослина. Найбільшою частотністю використання позначається номен *сосна*, оскільки таке дерево зустрічається на всій території України. *Смереки* слугують маркером топосу Прикарпаття й Карпат. У своїй структурі концепти мають схожі символічні значення, подібні характеристики зовнішності, можливості використання людиною. Поетична МКС характеризується високою частотністю прояву асоціативних, образних зв'язків концептів хвойних дерев з іншими концептами. Аналіз флористичних концептів є одним з аспектів моделювання української МКС.

1. Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов // Бенвенист Э. Общая лингвистика. — М.: Прогресс, 1974. — С. 350–369.
2. Івашенко В. Л. Слово *концепт* у романських, германських та слов'янських мовах (з історії лексикографічної фіксації) / В. Л. Івашенко // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. — К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. — № 7. — С. 189–198.
3. Івашенко В. Л. Термін *концепт* у контексті лінгвістичних методів дослідження / В. Л. Івашенко // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. — К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. — № 10. — С. 182–191.
4. Колесов В. В. Концепт культури: образ — поняття — символ / В. В. Колесов // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 2. — 1992. — Вып. 3 (16). — С. 30–40.
5. Литвинов В. Д. Латинсько-український словник / В. Д. Литвинов. — К.: Українські пропілеї, 1998. — 710 с.
6. Новий тлумачний словник української мови в 4 т. — К.: Аконіт, 1999. — Т. 1–4.
7. Словник символів культури України / За ред. В. П. Коцура та ін. — К.: Міленіум, 2002. — 260 с.
8. Сукаленко Н. И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира / Н. И. Сукаленко. — К.: Наукова думка, 1992. — 164 с. — Библиогр.: с. 156–161.
9. Турскова Т. А. Новый справочник символов и знаков / Т. А. Турскова. — М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2003. — 800 с.
10. Шейнина Е. Я. Энциклопедия символов / Е. Я. Шейнина. — М.: ООО “Изд-во АСТ”, Харьков: ООО “Торсинг”, 2002. — 592 с.